
ORTA MƏKTƏBDƏ TƏŞKİL OLUNAN SİNİFDƏNXARİC FƏALİYYƏT NÖVLƏRİ

T.İ. Süleymanova, G.A. Əmrahova, V.R. İsgəndərova

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

Xülasə: Bu məqalədə sinifdənkənar çalışmaların yeniyetmələrin məktəbdən sonrakı zamanlarını maraqlı keçməsinə təmin etməklə yanaşı, həm də kimyadan lazım olan bilik və bacarıqların dərinləşdirilməsinə və artırılmasına şərait yaratması barədə, həmçinin tərbiyəvi xarakter daşdığı haqda məlumat verilir.

Açar sözlər: Sinifdənkənar fəaliyyət, tərbiyə, şifahi jurnal, siqaret, sağlam həyat tərz.

Hazırkı dövürdə Respublikamızın ümumtəhsil və ali məktəblərinin önündə çox vacib, məsuliyyətli və iftixar doğuran vəzifələr dayanır. Zəmanə gənclərimizə Azərbaycan dili, Azərbaycan tarixi və coğrafiyası, Azərbaycan dəyəri, mentaliteti və mənəviyyatı aşılanmalı, həmçinin milli sərvətlərimiz haqqında ətraflı məlumatlar verilməli, böyüyən yeniyetmələrdə yüksək vətənpərvərlik, əxlaq, mədəniyyət duyğuları formalaşdırılmalıdır. Azərbaycan Cumhuriyyətinin görkəmli siyasi və dövlət xadimi, Heydər Əliyev bu mövzular barəsində dəyərli fikirlərini bildirib və təhsilimizin önündə vacib vəzifələr qoymuşdur:

“Biz keçmişlərdən fərqli olaraq indi müstəqil Azərbaycanın gələcəyini formalaşdırırıq, müstəqil Azərbaycanın vətəndaşlarını formalaşdırırıq və məktəbdə, universitetdə formalaşan gənc Azərbaycanın gələcək fəal vətəndaşı gərək birincisi, mənəviyyatca saf olsun. Ona görə də, gərək mənəvi saflıq ali məktəblərdə, orta məktəblərdə hökm sürsün. Gərək o, vətənpərvərlik hissi ilə yaşasın, vətənpərvərlik hissi ilə tərbiyə olunsun. Ona görə də, gərək onun müəllimləri, tərbiyəçiləri özləri vətənpərvər olsunlar, vətənpərvərliyi gənclərə aşılaya bilsinlər”.

Göründüyü kimi, Ulu öndərimiz ali və ümumtəhsil məktəblərimizdə tərbiyənin, əxlaqın, mentalitetin necə qiymətli və dəyərli olduğunu vurğulamışdır [1].

Şagirdin şəxsiyyətinin formalaşmasını və hərtərəfli inkişafını təmin edən vahid bir pedaqoji prosesi təşkil edən amillərdən biri də təhsil və tərbiyədir. Sinifdənkənar fəaliyyətlər məktəbin vacib hissələrindən biri hesab olunur, ona görə ki, şagirdlər məktəbdən sonra asudə vaxtlarını şən və maraqlı keçirə bilirlər, həmçinin kimya fənnindən materialı daha dərinlən mənimsəmələri üçün əlverişli şərait yaradır.

Bildiyimiz kimi, sinifdənkənar məşğələlərdə şagirdlər müəllimin rəhbərliyi altında, tədris planına əlavə olaraq könüllü çıxış edirlər, ancaq bəzi hallarda sinifdənxaric işlərdə nəzarət kimya müəlliminin birbaşa rəhbərliyi ilə deyil, başqa

qurumlardan dəvət olunmuş mütəxəsislər tərəfindən həyata keçirilir, yaxud yuxarı sinif şagirdlərinin nəzarəti ilə bu cür tədbirlər reallaşdırılır [2].

Kimyadan sinifdänkənar işlərin əsas məqsədi şagirdlərin kimya fənnindən biliklərini, bacarıqlarını dərinləşdirmək və genişləndirmək, mövzuya maraq oyatmaq, müstəqillik və yaradıcılıq fəaliyyətini inkişaf etdirməkdir. Sinifdänkənar iş şagird komandasının formalaşmasına kömək edir, komandaya qarşı məsuliyyət hissini oyadır.

Sinifdənxaric kimya dərslərinin ilk vəzifəsi şagirdlərin ədəbiyyatla sərbəst çalışma qabiliyyətini və laboratoriyada eksperimental iş bacarığını inkişaf etdirməkdir.

Kimya fənnindən sinifdänkənar iş reallaşdırılan zaman mövzulararası əlaqələrə çox diqqət yetirilir, bu sayədə də şagirdlər kimya elminin insan həyatındakı rolunu daha yaxşı anlaya bilirlər.

Qeyd etmək lazımdır, ki məzmununa görə kimyadan dərsdänkənar işlərin bir neçə forması və növü var: məsələn: **kütləvi** - kimyəvi axşam, olimpiada, şifahi jurnal, kimya həftəsi (onillik, ay), viktorina, kimya saati, mühazirə-konsert, konfrans, ekskursiya, kimyəvi cəmiyyət və s.; **qrup** - kimya dərniyi, divar qəzetinin nəşri, stend istehsalı və s.; **fərdi** - ədəbiyyatla işləmək, hesabatlar yazmaq, tezislər yazmaq, kiçik araşdırmalar aparmaq, kimyəvi otaq üçün istehsal avadanlıqları və s. [3].

Kimya fənnindən dərsdänkənar iş növlərindən biri də şifahi dərgisidir. Mütəmadi olaraq keçirilir, məsələn, ayda bir dəfə hər yaş qrupu tələbələri üçün. Şifahi jurnalın daimi səhifələri ola bilər, məsələn: “Kimya dərniyimiz”, “Kimya və evimiz”, “Kimya və yer planetimiz”, “Kimya və təbiətin qorunması”, “Kimya ilə bağlı yeni kitablar”, “Eksperimental səhifə” və s. Eyni zamanda, müəyyən mövzulara həsr olunmuş şifahi jurnallar ola bilər, məsələn: “Kimya Peşəkarları” və s.

Bildiyimiz kimi ildən ilə uşaqların tərbiyəsi daha da çətinləşir, bu məktəblilərin fizioloji inkişafı ilə bağlıdır. Şagirdlərin hər tərəfli inkişaf etdirilməsinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır. Məktəblilərin orta məktəbdəki maraq dairələrini daha da genişləndirmək və inkişaf etdirmək, yeniyetmələrin gələcəklərini formalaşdırmaq, xüsusən də zərərli vərdişlərdən kənar durmaqları üçün istiqamətləndirmək çox vacib amillərdən biridir.

Bu məqsədlə Rusiya məktəblərinin birində 10 - 11 siniflərdə oxuyan şagirdlər üçün məlumatlandırıcı “Siqaret əleyhinə reklam” deyə şifahi jurnal hazırlanmışdır. Tədbir rəngə-rəng bəzədilmiş zalda keçirilmişdir. **Dekorasiya və avadanlıq:** Divarlara rəngli afişalar asılmışdı, məsələn “Sağlamlılığınza zərər verməyin”, “İdman və ya siqaret”, “Təhlükə hər addımla böyüyür”, “Təmiz hava sağlamlılığınızı gücləndirir”, “İstirahət günü - təmiz havaya”; **cədvəllər və rəqəmlər:** “Bir qutu siqaret çəkərkən əmələ gələn zərərli maddələrin miqdarı”;

“Tütün əsirliyindən necə qurtulmaq olar?”, “Gənc yaşlarından sağlamlığa diqqət göstər” və s. Bəzi afişalarda məşhur insanların ifadələri də var: “Ürəyini tütünlə kədərləndirmə!” (İ.A. Pavlov), “Siqaret çəkən hər kəs bilməlidir ki, yalnız özünü deyil, başqalarını da zəhərləyir!” (N.A. Semashko), “Tütün bədənə zərər verir, zehni məhv edir” (O. Balzak), “Yaxşı doğulmaq hər bir insanın haqqıdır” (L.N. Tolstoy).

Tədbirin məqsədi şagirdlərə siqaretin insan həyatına təsiri haqda məlumatlarını genişləndirmək, sağlam həyat tərzini bacarıqlarını uşaqlarda formalaşdırmaqdır.

Əsas materialı təqdim etməzdən əvvəl uşaqlardan bir neçə sualı cavablandırmaq xahiş olunur. Dəftərlərində: “Sual nömrəsi”, “Tədbirdən qabaq cavablandır”, “Tədbirdən sonra cavablandır” sütunları ilə bir cədvəl tərtib olunur [4].

Bu cür tədbirlərin xeyri var ki, ziyanı yoxdur, ona görə ki, tədbirlərin köməyi ilə şagirdlər siqaretin insan həyatına böyük zərər verdiyini başa düşdülər, siqaretin sağlamlığa zərərli olduğuna əmin oldular və üföqlərini genişləndirdilər. Yaşları üçün vacib olan sağlam həyat tərzini lehinə bir seçim etdilər.

Beləliklə, kimya üzrə sinifdənkənar iş şagirdlərlə güclü emosional təsir göstərən xüsusi təşkil olunmuş dərs formasıdır. Şagirdlərin üföqünü və təxəyyülünü inkişaf etdirir, onların öz-özünə təhsil almasına təkan verir, biliklərini doldurur, ixtiraçılıq və yaradıcılığın inkişafına kömək edir. Bu əsər növü və məzmunu baxımından çox müxtəlifdir, bir əyləncəyə malikdir, mövzuya maraq yaradır. Bunun üçün diqqətli bir təşkilat tələb olunur.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Əliyev R.Y., Əzizov Ə.T. Kimyanın tədrisi metodikası, II hissə, Bakı, 2006, 293 s.
2. Чернобельская Г.М. Методика обучения химии в средней школе. М., 2000, 336 с.
3. <http://www.uroki.net/docxim/docxim11.htm>.
4. <https://infourok.ru/diplomnaya-rabota-po-himii-na-temu-vneklassnaya-rabota-po-himii-ispolzovanie-osnovnogo-i-dopolnitelnogo-obrazovaniya-816778.html>.

Т.И. Сулейманова, Г.А.Амрахова, В.Р. Исгендерова

Виды внеклассных мероприятий, организованных в средней школе

РЕЗЮМЕ

В этой статье сообщается, что внеклассные мероприятия школьникам обеспечивают не только интересное внеурочное время, но и создают для учащихся необходимые условия для углубления и повышения нужных знаний и навыков по химии, а также носят познавательный характер.

Ключевые слова: Внеклассная деятельность, воспитание, устный журнал, курение, здоровый образ жизни.

T.I. Suleymanova, G.A. Amrahova, V.R. Isgandarova

Types of extracurricular activities organized in high school

SUMMARY

This article reports that extracurricular activities for schoolchildren provide not only interesting extracurricular time, but also create the necessary conditions for students to deepen and improve the necessary knowledge and skills in chemistry, and are also cognitive in nature.

Key words: Extracurricular activities, upbringing, oral journal, smoking, healthy lifestyle.